

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Vzdělávací politika Evropské unie

Daniela Kávová

© 2013 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vzdělávací politika Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11.3.2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lence Kopecké a doc. PhDr. Ing. Karlu Šrédlovi, CSc. za pomoc, rady a velkou vstřícnost při vypracování této bakalářské práce.

Vzdělávací politika Evropské unie

Educational Policy of the European Union

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřena na význam vzdělávání, na vývoj vzdělávací politiky Evropské unie a na vzdělávací program Evropské unie Celoživotní vzdělávání, jakožto součásti evropské vzdělávací politiky.

Teoretická část práce se zabývá významem vzdělávání, vzdělávací politikou a jejími jednotlivými subjekty, dále potom vzdělávací politikou Evropské unie, jejím historickým vývojem a také jejími institucemi a organizacemi působících v této oblasti, ale zejména jednotlivými programy na podporu vzdělávání a rekvalifikaci. Největší důraz byl kladen právě na podprogram COMENIUS, který je součástí programu Celoživotního učení.

Praktická část se věnuje pouze Programu COMENIUS, slouží ke zhodnocení fungování projektů v České republice. Je zde popsáno fungování programu COMENIUS - Partnerství škol v praxi. Tedy od žádosti o zařazení do programu až po čerpání dotací.

Klíčová slova: znalostní společnost, lidský kapitál, vzdělávání, vzdělávací politika, vzdělávací program, grant, projekt

Summary

The Bachelor thesis is focused on the importance of education, on the development of education policy of the European Union and on the EU learning programme Lifelong Learning Programme, as a part of the European education policy.

The theoretical part of the paper is concerned with the significance of education, education policy and its individual subjects, further with education policy of the EU, its historical development and also its institutions and agencies working in this field. Particularly it is concerned with individual programmes in support of education and retraining. The emphasis is placed on subprogram COMENIUS, a part of Lifelong Learning Programme.

The practical part deals merely with programme COMENIUS, it evaluates the projects and their functioning in the Czech Republic. It contains the description of the functioning of programme COMENIUS – Partnerships in practice. It shows the how the programme works from engagement in the programme to the subsidy drawing.

Keywords: knowledge society, human capital, education, education policy, learning program, grant, project

OBSAH

OBSAH.....	7
1. Úvod.....	9
2. Cíl práce a metodika.....	10
3. Význam vzdělávání.....	11
3.1 Lidský kapitál.....	12
3.1.1 Odras lidského kapitálu v ekonomické teorii.....	12
3.2 Lidské zdroje.....	13
4. Vzdělávací politika.....	14
4.1 Vymezení vzdělávací politiky.....	14
4.2 Subjekty vzdělávací politiky.....	15
5. Vzdělávací politika Evropské unie.....	17
5.1 Římská smlouva.....	17
5.2 Maastrichtská smlouva.....	17
5.3 Amsterodamská smlouva.....	19
5.4 Boloňský proces.....	19
5.5 Lisabonská smlouva.....	20
5.6 Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě.....	22
5.6 Instituce.....	23
6. Program celoživotního učení.....	24
6.1 COMENIUS.....	25
6.1.1 COMENIUS - Projekty partnerství škol.....	25
6.1.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS.....	26
6.1.3 COMENIUS – Tematické sítě.....	27
6.2 ERASMUS.....	27

6.3 GRUNDTVIG	28
6.4 LEONARDO DA VINCI.....	28
6.5 Průřezový program.....	29
6.6 Jean Monnet	29
7. Analýza využití programu COMENIUS v ČR.....	30
7.1 Finanční prostředky na granty a dofinancování v letech 2007 – 2011	30
7.2 Finanční prostředky na administraci v letech 2007 – 2011.....	31
7.3 Mobilita účastníků vyjíždějících z ČR.....	31
7.3.1 COMENIUS - Projekty partnerství škol.....	33
7.3.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS.....	36
7.3.3 COMENIUS – Další vzdělávání pedagogických pracovníků	37
7.3.4 COMENIUS – Individuální mobilita žáků.....	37
7.4 Mobilita účastníků přijíždějících do ČR	38
7.4.1 COMENIUS – Individuální mobilita žáků.....	38
7.4.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS.....	39
8. Analýza využití podprogramu COMENIUS ve vybrané instituci.....	42
8.1 Přípravná návštěva	42
8.2 Podání přihlášky.....	42
8.3 Projekt	43
8.4 Čerpání dotací	43
9. Závěr	45
Použité zdroje	47

1. Úvod

Již od nepaměti se lidé zabývali vzděláváním a výchovou. Můžeme tak v dějinách nalézt mnoho významných mezníků vzdělávání, jako například rok 1774, kdy byla Marií Terezií zavedena povinná školní docházka, rok 1869, kdy byl přijat Hasnerův zákon, nebo rok 1919, kdy byl přijat tzv. menšinový školský zákon. Dalším důležitým datem je 1. 5. 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie (EU). Vznikla tak nová etapa vzdělávání. V rámci Evropské unie se naskytla České republice možnost spolupracovat s ostatními členskými státy EU a díky tomu nalézat nové metody pro zlepšení vzdělávání u nás. Jedním z významných nástrojů, kterého lze využít při zdokonalování české vzdělávací politiky, jsou právě vzdělávací programy Evropské unie.

Jakožto studentka vysoké školy se aktivně účastním procesu vzdělávání v České republice. Proto mě velmi zaujalo téma „Vzdělávací politika Evropské Unie“. Se samotnými vzdělávacími programy jsem se setkala již v minulosti, respektive s podprogramem COMENIUS - Projekty partnerství škol, kterého se několik let účastnila Základní škola Mladá Boleslav, Komenského náměstí 46, kde jako členka pedagogického sboru pracuje má sestra a kde jsem vykonala bakalářskou praxi. Zajímalo mě, jak v praxi projekty Evropské Unie fungují. Jaké jsou jejich přínosy pro české školství, ale také jakým způsobem se čerpají finance určené na projekt. Protože právě dotace z fondů EU mohou být významným zdrojem financí pro vzdělávací instituce.

2. Cíl práce a metodika

Dala jsem si za cíl stručně představit projekty Evropské unie, které podporují vzdělávání v členských zemích Evropské unie. Mou snahou bylo poukázat na důležitost vzdělávání, neboť je to stěžejní faktor rozhodující o kvalitě každodenního lidského života.

Mým cílem bylo také představit vzdělávací politiku jako takovou a dále vymezit její subjekty. Usilovala jsem o stručný popis vzdělávací politiky Evropské unie, jejího historického vývoje a také jejích institucí a organizací působících v této oblasti. Především jsem si dala za cíl představit ve zkratce jednotlivé programy a podprogramy na podporu vzdělávání a rekvalifikace.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou uvedena teoretická východiska řešené problematiky na základě podrobného prostudování odborné literatury. Praktická část obsahuje analýzu realizace programu COMENIUS v České republice a konkrétně ve vybrané organizaci. V rámci zpracování bakalářské práce byly využity metody deskripce a analýza.

3. Význam vzdělávání

Ke vzdělání můžeme přistupovat jako k prostředku, který nám má zaručit větší konkurenceschopnost na trhu práce.

Podle teorie lidského kapitálu, která vznikla v 60. letech 20. století, existuje přímý vztah mezi vzděláním a produktivitou. Investice do vzdělávání a výcviku jsou považovány stejně jako investice do věcného kapitálu za opatření, která zvyšují individuální pracovní bohatství, produktivitu a důchod.¹

Veškeré přínosy (užitky), mohou být chápány v širším slova smyslu, tedy ekonomicky i neekonomicky a to včetně užitků na nepeněžní bázi, mezi ně se řadí např. kulturní požitek, duchovní naplnění, společenské zařazení, přístup k informacím, osobní uspokojení a jiné. V praxi se ale zužují téměř výlučně na ekonomický prospěch, tj. na peněžní příjem. Přínosy plynoucí ze vzdělání lze rozlišovat nejen dle peněžní a nepeněžní báze, ale taktéž z hlediska dosahu v podobě přínosů individuálních a společenských. Data o peněžních přínosech v podobě mzdy či HDP jsou relativně snadno dostupná a jsou využívána zejména v analýzách výnosnosti (návrstnosti) investic do vzdělání, představují nepeněžní přínosy jen obtížně identifikovatelné, měřitelné hodnoty vyjádřitelné v penězích.²

Jedinci, kteří se účastní procesu vzdělávání nejsou jediní, kteří realizují přínosy ze vzdělání. Přínosy ze vzdělání realizují i všichni ostatní, kteří se z nejrůznějších důvodů rozhodli do některé z dalších fází procesu vzdělávání již nevstoupit. V takovém to případě se jedná o externí užitky, tj. o externality ze vzdělání, které se zpravidla projevují jak v individuální tak společenské rovině a na bázi peněžní i nepeněžní. Tyto přínosy jedinců, kteří se vzdělání neúčastní, lze v ekonomických modelech vyjádřit např. jako zvýšení jejich mezd prostřednictvím zvýšení celkové produktivity v ekonomice nebo jako sociální kompenzace ekonomicky slabých jedinců či jejich domácností.³

---

¹ Bakoš, E., Binek, J., Póč, D. Lidské zdroje: Procesy, struktury a dokumenty. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 150 s. ISBN 80-7380-013-6.

² Barták, M., Vomáčková, H. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

³ Barták, M., Vomáčková, H. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

3.1 Lidský kapitál

„Pojem lidského kapitálu se stal předmětem zájmu již v době Adama Smithe (1776). Nejprve Smith a později např. K. Marx (1978) nebo A. C. Pigou (1928) začali do svých ekonomických teorií promítat fakt, že mezi výrobní faktory patří také znalosti a zručnosti vlastněné určitou osobou. Konkrétní vymezení pojmu „lidský kapitál“ se často přisuzuje autorům tzv. chicagské ekonomické školy - laureátovi Nobelovy ceny Garrymu S. Beckerovi a Jacobovi Mincerovi (Becker, 1963; Mincer, 1958). V dnešní době je obecně přijímána právě Beckerova (1963) definice: „Lidský kapitál jsou schopnosti, dovednosti a odpovídající motivace tyto schopnosti a dovednosti uplatnit.“ Tuto definici můžeme považovat za základní kámen teorie lidského kapitálu.“⁴

3.1.1 Odras lidského kapitálu v ekonomické teorii

Teorie lidského kapitálu a stejně tak teorie ekonomického růstu zdůrazňují vztah mezi lidským kapitálem a produktivitou. Lidský kapitál - jako produkční faktor - je explicitně zahrnut v modelech tzv. nové teorie růstu, jejímž cílem je především vysvětlit exaktněji než to činí neoklasická teorie růstu determinanty ekonomického růstu a rozdíly v důchodu a v ekonomickém růstu zemí. Neoklasickou teorii růstu reprezentuje zejména model Solowa a Stana.⁵

Z rozšířeného Solowova modelu lze dovodit, že země jsou bohatší díky tomu, že mají vyšší investice do fyzického a lidského kapitálu a zároveň mají nižší míru růstu populace a vyšší úroveň technologie. Z modelu také vyplývá, že lidský kapitál, resp. vzdělání, může ovlivňovat spíše krátkodobé tempo růstu, ale nikoliv dlouhodobé. Gemmel (1997) k tomu dodává, že „krátkodobé efekty“ v rámci růstové teorie mohou působit minimálně 12-15 let (dle některých autorů i 30 až 40 let), z čehož vyplývá, že má smysl zajímat se i o krátkodobé efekty vzdělání na růst.

---

⁴ Fiscer, J., Mazouch, P. Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7400-380-6, str. 1.

⁵ Barták, M., Vomáčková, H. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

Nutno dodat, že model nepracuje s externalitami ze vzdělání, to znamená, že nepředpokládá, že vzdělání pracovníci mají vliv na produktivitu svých méně vzdělaných spolupracovníků a tím i na úroveň jejich mezd. Mzdy zde tedy odrážejí plně mezní produkty různě vzdělaných skupin pracovníků.⁶

3.2 Lidské zdroje

„Lidské zdroje jsou otázkou zejména praktickou a slouží k intenzifikaci zdrojů ostatních. Odtud plyne i zvýšený zájem o jejich rozvoj. Při snaze o komplexní uchopení lidských zdrojů můžeme lidské zdroje charakterizovat jako „souhrn vlastností, znalostí a dovedností lidí, jejich fyzických (zdraví, kondice) a psychických charakteristik.“⁷

Přestože kvalita lidských zdrojů je zpravidla vyjadřována dosaženou úrovní vzdělání, je zřejmé, že znalosti a dovednosti si lidé osvojují i v rámci neformálního a informálního učení. Důležitým je tak nejen dosažení příslušné certifikované úrovně vzdělání, ale neméně významná je také kvalita tohoto vzdělání. Vzdělanostní struktura obyvatelstva vypovídá o kvalitě lidského kapitálu, který je v daném období v jednotlivých zemích k dispozici. Flexibilita je obecně chápána jako schopnost jednotlivce přizpůsobit se měnícím se požadavkům na trhu práce a v důsledku zrychlování těchto změn se stává stále významnější individuální charakteristikou a je ovlivněna jak vzděláním, tak i například postojem jednotlivce, jeho hodnotovým žebříčkem a v neposlední řadě i jeho motivací.⁸

---

⁶ Barták, M., Vomáčková, H. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

⁷ Bakoš, E., Binek, J., Póč, D. Lidské zdroje: Procesy, struktury a dokumenty. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 150 s. ISBN 80-7380-013-6, str. 12.

⁸ Bakoš, E., Binek, J., Póč, D. Lidské zdroje: Procesy, struktury a dokumenty. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 150 s. ISBN 80-7380-013-6.

4. Vzdělávací politika

4.1 Vymezení vzdělávací politiky

Asi nejvýstižnější definici vzdělávací politiky napsal Jaroslav Kalous a jeho tým: „*Principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělání, legislativní rámec činnosti vzdělávacích a vzdělaných subjektů, způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly.*“⁹

Vzdělávací politika není jen koncepcí ministerstva té vlády, jež je právě u moci. Musíme ji chápat jako mezioborovou disciplínu, na jejímž rozboru ale i tvorbě by se měli podílet všechny subjekty vzdělávací politiky, tedy zvolení politici, školská administrativa, učitelé, rodiče, studenti, církve, zaměstnavatelé a vzdělávací experti.

Nejdůležitější body, jimiž by se vzdělávací politika měla zaobírat, jsou podle Brdka a Vychové¹⁰:

1.) Vymezení vazby mezi vzděláváním, pracovní silou a ekonomickými faktory

- *Vzdělávací příležitosti by měly být v souladu s potřebami společnosti, vyžadují určitý typ kvalifikovaných odborníků;*

2.) Zohlednění sociálního aspektu vzdělávacího systému

- *Otázky řešení péče o děti předškolního i školního věku v době mimo vyučování, problémy vzdělávání romské populace i integrace postižených dětí;*

3.) Vztah mezi všeobecným přístupem ke vzdělání a kvalitou výuky

- *Řešení dilema, kdy na jedné straně je zájem o nárůst počtu žáků, kteří získají postupně nejen střední, ale i vysokoškolské vzdělání, a tím dochází k růstu vzdělanosti, ale současně to může vést ke snížení úrovně kvality vzdělání, protože nároky a požadavky se musí přizpůsobit ne nejlepším, ale spíše slabším žákům a studentům;*

---

⁹ Kalous, J., Veselý, A. Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, 172 s. ISBN 80-246-1260-7, str. 8.

¹⁰ Brdek, M., Vychová, H. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI Publishing, 2004, 168 s. ISBN 80-86395, str. 17.

4.) *Evaluace (hodnocení) pedagogického procesu*

- *Srovnání kvality vzdělávacího procesu na jednotlivých školách v zemi i mezi státy navzájem;*

5.) *Problematika učitele a jeho vzdělávání*

- *Řešení problému profesionalizace práce učitele, možnosti jeho odborného růstu, jeho odměňování. Dále snaha předejít vzniku „burning efektu“ tzv. „vyhoření“;*

6.) *Problematika řízení školství a školního managementu*

- *Nalezení efektivního systému řízení školství;*

7.) *Financování školství*

- *Objem finančních prostředků vynakládaných na oblast školství, ale také stanovení priorit ve financování vzdělávání;*

4.2 Subjekty vzdělávací politiky

Jednoznačná odpověď na to, kdo rozhoduje o osudu vzdělávání v zemi, nejspíše není k nalezení. Aktérů ve vzdělávací politice nalezneme celou řadu, zde je výběr těch nejspíše nejdůležitějších podle Brdka a Vychové:¹¹

Zvolení politici

Do této skupiny aktérů vzdělávací politiky patří ústavní činitelé – prezident, premiér, ministři, poslanci, senátoři. Kromě ústavních činitelů jsou to primátoři, starostové, obecní zastupitelé. Politici schvalují zákony, hlasují o rozpočtu. Zvolený politik může působit jako zprostředkovatel skupinových zájmů, kdy požadavky těchto skupin předkládá kompetentním orgánům školské správy.

---

¹¹ *Brdka, M., Vychová, H.* Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI Publishing, 2004, 168 s. ISBN 80-86395, str. 20-22.

Školská administrativa

Zde jsou zahrnuti státní úředníci ve školství, vedení školské inspekce, vedoucí školských úřadů, ředitelé škol. Jejich hlavní úlohou je sledovat stav vzdělávací soustavy, odhalovat problémy, navrhopvat a realizovat změny.

Učitelé a jejich organizace

Učitelé mohou ovlivnit, o kterých otázkách vzdělávací politiky se bude jednat. Učitelé jako cílová skupina, které se dotýká většina vzdělávacích koncepcí, mají možnost zajistit si nebo překazit implementaci nějaké vzdělávací politiky tím, zda se požadované změně přizpůsobí, nebo nepřizpůsobí.

Rodiče a jejich asociace

Problémem této skupiny je jednak jejich malá schopnost se zorganizovat a jednak rozdílnost v názorech., co by se mělo udělat. Rodiče tak mají malou možnost ovlivnit celostátní vzdělávací politiku.

Studenti

Tato skupina má nejmenší možnost zásadně ovlivnit vzdělávací politiku. Studenti nemají dostatečné organizační schopnosti a dostatečné finanční zdroje.

Zaměstnavatelé

Zaměstnavatelé ve vzdělávací politice prosazují zájmy průmyslu a obchodu prostřednictvím svých profesních organizací.

Expertí

Mezi experty se řadí například vědci specializující se na vzdělávání, představitelé profesionálních asociací a zájmových sdružení, školitelé učitelů, redaktori významných deníků zabývajících se problematikou vzdělávání. Lidé patřící do této skupiny jsou většinou největšími zastánci změn.

5. Vzdělávací politika Evropské unie

Vzdělávací politiku Evropské unie můžeme definovat jako souhrn činností a iniciativ Evropské unie v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.¹² Avšak veškeré rozhodování o vzdělávání, respektive o školním systému je stále v pravomoci národní vlády, neboť vzdělávací politika není zahrnuta ve společné politice EU. Podněty ze strany EU nejsou závazné a role Evropské unie ve vzdělávací politice je tak čistě podpůrná.

5.1 Římská smlouva

Římská smlouva, podepsaná roku 1957, dává vzniku Evropskému společenství. Vzdělávací politikou jako takovou se smlouva nezabývá, ale zahrnuje sociální politiku, v rámci níž se zabývá vzděláváním v oblasti odborné přípravy: „*Pro zlepšení možností zaměstnávání pracovníků na společném trhu, a tím pro zvyšování životní úrovně se podle následujících ustanovení zřizuje Evropský sociální fond, jehož posláním bude rozšiřovat možnosti zaměstnávání pracovníků a zvyšovat jejich profesní a geografickou mobilitu uvnitř Společenství.*“¹³

5.2 Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva (1992) zahrnuje i otázku vzdělání a to v článku 126 a 127:
„*Článek 126*

1. Společenství přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a za jejich kulturní a jazykovou rozmanitost.

2. Činnost Společenství je zaměřena na:

- rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států,

¹² Brdek, M., Vychová, H. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI Publishing, 2004, 168 s. ISBN 80-86395, str. 25.

¹³ Dostupné z URL < http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf > [cit. 2012-08-27].

- podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítáváním doby studia,
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi,
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné vzdělávacím systémům členských států,
- podporu rozvoje výměn mládeže a pedagogických pracovníků,
- podporu rozvoje dálkového vzdělávání.

3. Společenství a členské státy podporují spolupráci v oblasti vzdělávání se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.

4. Rada, aby přispěla k dosažení cílů uvedených v tomto článku:

- postupem podle článku 189b po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímá podpůrná opatření, s vyloučením harmonizace právních a správních předpisů členských států,
- vydává na návrh Komise kvalifikovanou většinou doporučení.

Článek 127

1. Společenství provádí politiku odborného vzdělávání, je podporuje a doplňuje činnost členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah a organizaci odborného vzdělávání.

2. Činnost Společenství je zaměřena na:

- usnadňování adaptace na změny v průmyslu, zejména odborným vzděláváním a rekvalifikací,
- zlepšování základního a dalšího odborného vzdělávání za účelem usnadnění profesního začlenění a znovuzачlenění na trhu práce,
- usnadňování přístupu k odbornému vzdělávání, podporu mobility vyučujících a osob vyučovaných v rámci odborné výuky, obzvláště mladých lidí,
- podpora spolupráce v oblasti odborného vzdělávání mezi institucemi odborného vzdělávání či výcviku a podniky,
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné systémům odborného vzdělávání členských států.

3. Společenství a členské státy podporují spolupráci se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi v oblasti odborného vzdělávání.

4. Rada postupem podle článku 189c po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímá opatření přispívající k dosažení cílů uvedených v tomto článku, s vyloučením harmonizace právních a správních předpisů členských států.“¹⁴

5.3 Amsterodamská smlouva

Amsterodamská smlouva (1997) zdůrazňuje důležitost celoživotního vzdělávání: „*ODHODLÁNI podporovat dosažení co nejvyšší úrovně vzdělanosti svých národů prostřednictvím širokého přístupu ke vzdělání a neustálého doplňování znalostí,*“¹⁵ Dále se také zabývá zaměstnaností, jež úzce souvisí se vzděláním „*Členské státy a Společenství pracují v souladu s touto hlavou na rozvoji koordinované strategie zaměstnanosti a zejména na podpoře kvalifikace, vzdělání a přizpůsobivosti pracovníků a schopnosti trhů práce reagovat na hospodářské změny, aby dosáhly cílů článku B Smlouvy o Evropské unii a článku 2 této smlouvy.*“¹⁶

5.4 Boloňský proces

V květnu roku 1998 v Paříži podepsali ministři, zodpovědní za vysoké školství, Francie, Německa, Itálie a Spojeného království Společnou deklaraci o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství, tzv. Sorbonnskou deklaraci. O rok později, v červnu 1999 byla podepsána Boloňská deklarace 31 ministry ze 29 evropských zemí včetně České republiky, která zahájila tzv. Boloňský proces. Cílem bylo vytvořit Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (European Higher Education Area – EHEA) a tím přispět ke zlepšení volného pohybu studentů a akademických pracovníků v Evropě a zároveň zpřehlednit systémy vysokoškolského vzdělávání v Evropě skrze strukturované studium. Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání byl slavnostně vyhlášen ve dnech 11. - 12. března 2010 na konferenci ministrů v Budapešti a ve Vídni. Zemím Boloňského procesu se podařilo vytvořit systém národních systémů s architekturou studia řešenou ve třech stupních (bakalářském, magisterském a doktorském).¹⁷

¹⁴ Dostupné z URL < http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Maastrichtska_smlouva_1992.pdf> [cit. 2012-08-27].

¹⁵ Dostupné z URL < <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>> [cit. 2012-08-27].

¹⁶ Dostupné z URL < <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>> [cit. 2012-08-27].

¹⁷ Dostupné z URL <<http://bologna.msmt.cz/>> [cit. 2012-09-05].

5.5 Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva vstoupila v platnost 1. prosince 2009. Tato smlouva reformuje Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie. Vzdělávání je věnována *Hlava XII - Všeobecné a odborné vzdělávání, mládež a sport*, a to článek 165 a 166.

„HLAVA XII

VŠEOBECNÉ A ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ, MLÁDEŽ A SPORT

Článek 165

1. Unie přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a jejich kulturní a jazykové rozmanitosti.

Unie přispívá k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci.

2. Činnost Unie je zaměřena na:

- rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států,*
- podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítáváním doby studia,*
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi,*
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné vzdělávacím systémům členských států,*
- podporu rozvoje výměn mládeže a pedagogických pracovníků a podporu účasti mladých lidí na demokratickém životě Evropy,*
- podporu rozvoje dálkového vzdělávání,*

- *rozvoj evropského rozměru sportu podporou spravedlivého a otevřeného sportovního soutěžení a spolupráce mezi subjekty odpovědnými za sport, jakož i ochranou fyzické a mravní integrity sportovců, obzvláště mladých sportovců.*

3. *Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti vzdělávání a sportu se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.*

4. *Ve snaze přispět k dosažení cílů uvedených v tomto článku:*

- *Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímají podpůrná opatření, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských stát*
- *Rada na návrh Komise přijímá doporučení.*

Článek 166

1. *Unie provádí politiku odborného vzdělávání, jež podporuje a doplňuje činnost členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah a organizaci odborného vzdělávání.*

2. *Činnost Unie je zaměřena na:*

- *usnadňování adaptace na změny v průmyslu, zejména odborným vzděláváním a rekvalifikací,*
- *zlepšování základního a dalšího odborného vzdělávání za účelem usnadnění profesního začlenění a znovu začlenění na trhu práce,*
- *usnadňování přístupu k odbornému vzdělávání a podporu mobility vyučujících a osob vyučovaných v rámci odborné výuky, obzvláště mladých lidí,*
- *podpora spolupráce v oblasti odborného vzdělávání mezi institucemi odborného vzdělávání či výcviku a podniky,*
- *rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné systémům odborného vzdělávání členských států.*

3. Unie a členské státy podporují spolupráci se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi v oblasti odborného vzdělávání.

4. Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímají opatření přispívající k dosažení cílů uvedených v tomto článku, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států, a Rada na návrh Komise přijímá doporučení.¹⁸

5.6 Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě

Strategický rámec (Education and Training 2020 nebo-li ET 2020) formuluje základní pravidla a procesy propojení se souvisejícími oblastmi jako je Kodaňský proces v oblasti odborného vzdělávání a Boloňský proces ve vysokém školství. Dále klade důraz na vazby na ostatní politiky, například výzkum a zaměstnanost.¹⁹

„Strategický rámec ET 2020 vymezuje také tzv. evropské referenční ukazatele – zkráceně European benchmarks. Jedná se o cílové hodnoty průměrných výsledků všech zemí EU ve společných prioritních oblastech, které by měly být dosaženy do roku 2020:

- v roce 2020 by se alespoň 15 % dospělých mělo zapojit do různých forem celoživotního učení;
- v roce 2020 by podíl 15-ti letých žáků, kteří mají problémy se čtením, matematikou a přírodními vědami, měl být nižší než 15 %;
- v roce 2020 by podíl osob ve věku od 30 do 34 let s dokončeným terciárním vzděláním měl činit minimálně 40 %;

---

¹⁸ Dostupné z URL < http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190csc_002.pdf#page=121 > [cit. 2013-02-24].

¹⁹ Dostupné z URL < <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani> > [cit. 2012-09-04].

- *do roku 2020 by podíl osob předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu měl být nižší než 10 %;*
- *v roce 2020 by se vzdělávání v raném věku mělo účastnit alespoň 95 % dětí ve věku od 4 let do věku, kdy mají zahájit povinnou školní docházku.*

Vedle těchto pěti benchmarků dostala Evropská komise mandát pokračovat v práci na možném vývoji dalších tří –pro oblast mobility, zaměstnatelnosti a kompetencí v cizích jazycích. “²⁰

5.6 Instituce

Oblastí vzdělávání a odborné přípravy se v rámci EK zabývá Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu. Také vznikly dvě specializované agentury a to Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy v Soluni a Evropská vzdělávací nadace v Turíně. V Evropském parlamentu se oblasti vzdělávání zabývá Výbor pro kulturu a vzdělávání. Oblastí odborné přípravy se vedle toho zabývá též Výbor pro zaměstnanost a sociální záležitosti. V rámci Rady EU se oblastí vzdělávání zabývá Výbor pro vzdělávání, který připravuje podklady a dokumenty především pro jednání Rady EU scházející se ve formaci vzdělávání, mládež a kultura.²¹

---

²⁰ Dostupné z URL < <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani> > [cit. 2012-09-04].

²¹ Dostupné z URL < <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani> > [cit. 2012-09-04].

6. Program celoživotního učení

Program celoživotního učení (Lifelong Learning Programme = LLP) byl zaveden rozhodnutím Evropského Parlamentu a Rady č. 1720/2006/ES ze dne 15.11.2006, které vstoupilo v platnost dne 14.12.2006. Rozhodnutí zavádí program na období od 1.1.2007 do 31.12.2013.²²

Program celoživotního učení obsahuje čtyři odvětvové programy, jsou to COMENIUS, ERASMUS, GRUNDTVIG, LEONARDO DA VINCI dále pak Průřezový program a program Jean Monnet. Rozpočet programu činí 6,97 miliard EUR na 7 let trvání tohoto programu. Pro rok 2012 se zapojilo do programu 27 členských států EU (Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko), dále potom země ESVO a EHP (Norsko, Island, Lichtenštejnsko, Švýcarsko) a kandidátské země (Chorvatsko, Turecko).

Tabulka č. 1 Program celoživotního učení obsahuje (převzato z NAEP - Národní agentura pro evropské vzdělávací programy)

4 odvětvové programy			
COMENIUS zaměřený na předškolní a školní vzdělávání až do úrovně ukončení středního vzdělání	ERASMUS zaměřený na vysokoškolské vzdělávání a odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni	LEONARDO DA VINCI zaměřený na odborné vzdělávání a odbornou přípravu	GRUNDTVIG zaměřený na vzdělávání dospělých a celoživotní učení
<p>Průřezový program se skládá ze čtyř hlavních činností:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spolupráce a inovace politik, - podpora studia jazyků, - informační a komunikační technologie, - šíření a využívání výsledků v oblasti celoživotního učení 			
<p>program Jean Monnet zahrnuje akce Jean Monnet a provozní granty pro evropské instituce</p>			

²² Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=17> [cit. 2012-08-27].

6.1 COMENIUS

Program Comenius je zaměřen na školní vzdělávání. Zapojit se mohou mateřské školy, základní školy a střední školy. Cílovou skupinou jsou žáci, studenti, učitelé a pedagogičtí pracovníci působící v těchto typech škol. Cílem programu je rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, pomáhat jim osvojit si základní životní dovednosti nezbytné pro jejich osobní rozvoj, pro jejich budoucí zaměstnání a pro aktivní účast v evropských záležitostech. Program je určen žákům/studentům ve školním vzdělávání - od mateřských po střední školy; školám zařazeným v Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT (mateřské školy, včetně speciálních; základní školy, včetně speciálních a uměleckých; střední školy, včetně odborných, speciálních, uměleckých a učilišť); učitelům a dalším pracovníkům v těchto školách; asociacím, neziskovým a nevládním organizacím zapojeným do školního vzdělávání a zástupcům těchto institucí; osobám a institucím zodpovědným za organizaci a poskytování vzdělání na místní, regionální a národní úrovni; výzkumným centřům a institucím zabývajícím se problematikou celoživotního učení; vysokým školám, které vzdělávají učitele/budoucí učitele; institucím zajišťujícími poradenství a informační servis.²³

6.1.1 COMENIUS - Projekty partnerství škol

V rámci tohoto programu se žádá o jeden ze dvou typů projektů, a to Multilaterální a Bilaterální. Oba projekty jsou decentralizované. Studenti a učitelé pracují na společných tématech, čímž si zlepšují um v týmové práci, informačních a komunikačních technologiích, ale i společenských vztazích. Projekty mohou být zaměřené i na rozvoj cizojazyčných schopností. Témata projektů si školy určují samy, vychází při tom z tematických okruhů.

---

²³ Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19& [cit. 2012-08-27].

Projekt trvá dva roky a to vždy od 1. srpna roku T do 31. července roku T+2. Projektu se mohou účastnit mateřské školy, včetně speciálních; základní školy, včetně speciálních a uměleckých; střední školy, včetně odborných, speciálních, uměleckých a učilišť. Žádost o zařazení do projektu se podává jednou ročně a posílá se příslušné Národní agentuře programu LLP/Comenius. Jednoho projektu partnerství se může účastnit pouze jedna česká škola. Každá škola smí podat právě jednu žádost o grant.

Prostřednictvím projektu COMENIUS se učitelům, ale i studentům naskytne hned několik možností zahraničních výjezdů. Mezinárodní setkání učitelů/žáků, tzv. Projektová schůzka (Project Meeting); Výměna studentů (Pupil Exchange); Studijní návštěvy (Study Visit); Studijní stáže (Teacher Exchange); Stáž v podnicích (Teacher Placement); Konference.

6.1.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS

Tento program poskytuje budoucím pedagogům příležitost pracovat po určitou dobu v zahraniční škole. Díky tomu učitelé získají lepší znalost cizího jazyka a mohou se poučit o vzdělávacích systémech jiných evropských zemí. O grant smí žádat student nebo absolvent (do 1 rok od ukončení studia; k žádosti přikládá kopii diplomu) oboru učitelství, není-li zaměstnán jako učitel. Délka pobytu v zahraničí se pohybuje v rozmezí 13-45 týdnů, v průběhu trvání pobytu v zahraničí může asistent požádat o jeho prodloužení a to až na 45 týdnů. Příjemce grantu obdrží příspěvek na pobytové náklady; paušální částku na kulturní přípravu; paušální částku nejazykovou přípravu; paušální částku na pedagogickou přípravu. Po ukončení pobytu zasílá asistent Závěrečnou zprávu Národní agentuře a to nejdéle do 30 dnů.

6.1.3 COMENIUS – Tematické sítě

Vznikly za účelem propojení existujících projektů COMENIUS se společnou tematikou spolupráce. Mezi hlavní úkoly projektu tematické sítě patří pomoc koordinátorům jednotlivých projektů a jejich školám či institucím při realizaci jejich projektu, umožnění další mezinárodní spolupráce i po skončení financovaného období jejich projektu; vytvoření určitého fóra pro výměnu zkušeností a širší spolupráci v oblasti dané tematiky.²⁴

V rámci programu COMENIUS – Tematické sítě spolupracuje alespoň 10 organizací z účastnických zemí, přičemž minimálně 1 z organizací je z členské země Evropské unie. Projektu se může účastnit 27 členských zemí EU, Island, Norsko, Lichtenštejnsko, Turecko, Chorvatsko a Republika Makedonie. Maximální délka trvání projektu jsou 3 roky. Maximální příspěvek činí 150 000 EUR/rok. Podíl grantu na rozpočtu je nejvýše 75%.

6.2 ERASMUS

Tento program je zaměřen na mobilitu a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v rámci Evropy. Programu se mohou účastnit veřejné, státní a soukromé vysoké školy, vybrané vyšší odborné školy a zprostředkovatelské organizace.

Cílem programu Erasmus je zlepšit kvalitu a zvýšit objem mobility studentů a zaměstnanců v rámci Evropy. Dále pak zlepšit kvalitu a zvýšit objem multilaterální spolupráce mezi vysokoškolskými institucemi v Evropě, zvýšit úroveň transparentnosti a slučitelnosti kvalifikací vysokoškolského vzdělávání v Evropě a zlepšit kvalitu a zvýšit objem multilaterální spolupráce mezi vysokoškolskými institucemi a podniky v Evropě.²⁵

---

²⁴ Brdek, M., Výchová, H. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI Publishing, 2004, 168 s. ISBN 80-86395, str. 40.

²⁵ Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34 > [cit. 2012-07-25].

6.3 GRUNDTVIG

Program Grundtvig je v rámci Programu celoživotního učení zaměřen na výukové a vzdělávací potřeby osob ve všech formách vzdělávání dospělých a na instituce a organizace nabízející nebo podporující toto vzdělávání. Cílem programu je zvýšit kvalitu a dostupnost mobility osob zapojených do vzdělávání dospělých v celé Evropě a zvýšit objem této mobility; zlepšit kvalitu a zvýšit objem spolupráce mezi organizacemi vzdělávající dospělé; poskytnout alternativní příležitosti vzdělávání osobám ze sociálně slabých skupin a osobám v krajních sociálních podmínkách, zejména pak starším osobám a osobám bez dosažení základní kvalifikace; podporovat rozvoj inovačních postupů ve vzdělávání dospělých a jejich předávání; podporovat rozvoj inovačního obsahu, služeb, metod a praxe založených na informačních a komunikačních technologiích v oblasti celoživotního učení; zlepšit pedagogické přístupy a řízení institucí vzdělávající dospělé.²⁶

6.4 LEONARDO DA VINCI

Program Leonardo da Vinci je v rámci programu celoživotního učení zaměřen na výukové a vzdělávací potřeby všech osob účastnících se odborného vzdělávání a odborné přípravy na jiné než vysokoškolské úrovni a na instituce a organizace nabízející nebo podporující toto vzdělávání a přípravu. Program přispívá ke zvýšení přitažlivosti, kvality a výkonnosti systémů odborného vzdělávání a přípravy, ke zlepšování průhlednosti, informačních a poradenských systémů, k uznávání kompetencí a kvalifikací a k posilování evropského rozměru. Ovlivňuje iniciativy na podporu dalšího vývoje, přezkoumávání a uplatňování společných evropských nástrojů pro odborné vzdělávání a přípravu.²⁷

---

²⁶ Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=63> [cit. 2012-07-25].

²⁷ Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62> [cit. 2012-07-25].

6.5 Průřezový program

„Hlavní aktivitou Průřezového programu jsou především Studijní návštěvy. Podprogram Studijní návštěvy (Study Visits for Education Specialists – SVES) je zaměřen na podporu evropské spolupráce prostřednictvím studijních návštěv, jejichž cílem je výměna zkušeností, získání nových informací a navázání přímých kontaktů v oblasti všeobecného a odborného vzdělávání.“²⁸

6.6 Jean Monnet

„Program Jean Monnet je součástí Programu celoživotního učení a zaměřuje se na podporu výuky, výzkumu a diskuze v oblasti studií evropské integrace na úrovni vysokoškolských institucí. Studia evropské integrace jsou definována jako analýza původu a vývoje Evropského společenství a Evropské unie ve všech směrech. Program byl zahájen v roce 1990 a jeho cílem je zlepšit znalosti a povědomí o otázkách týkajících se evropské integrace mezi akademickými pracovníky, studenty a občany na celém světě.“²⁹

---

²⁸ Dostupné z URL <http://www.naep.cz/download-variant.php?general_file_variant_id=6040&a=documents&project_folder_id=4&&> [cit. 2012-07-25].

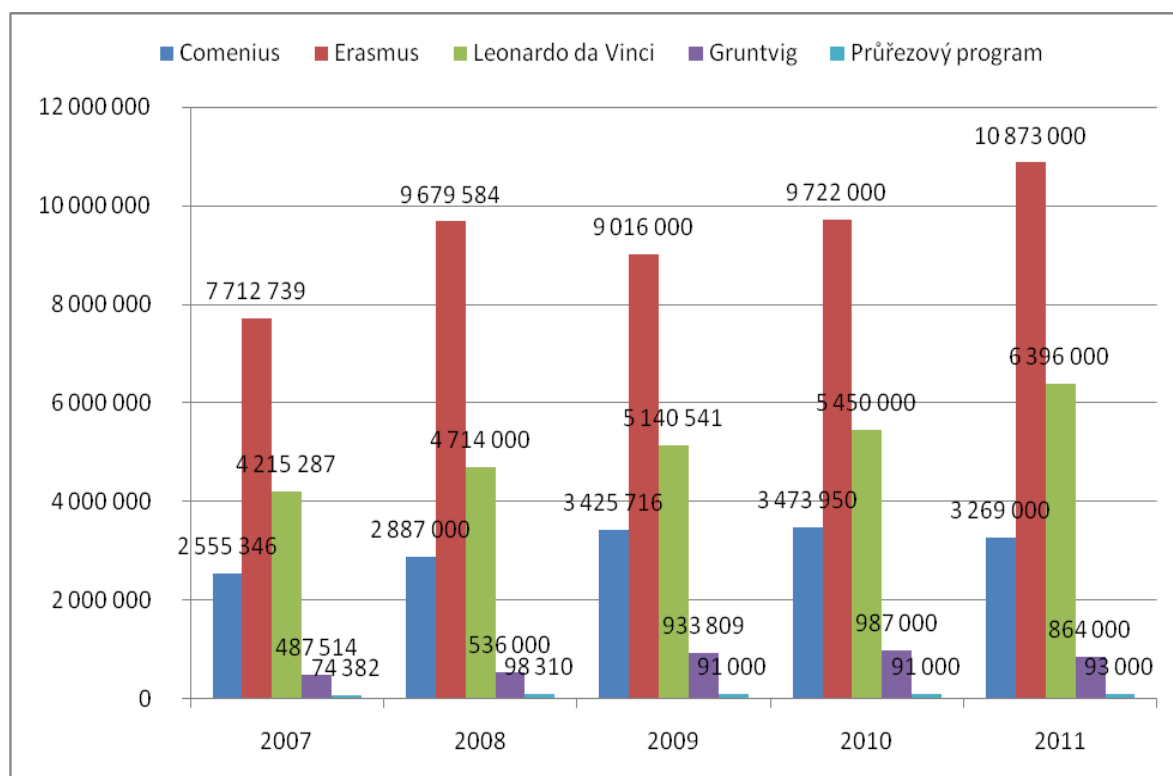
²⁹ Dostupné z URL <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=83&> [cit. 2012-09-07].

7. Analýza využití programu COMENIUS v ČR

7.1 Finanční prostředky na granty a dofinancování v letech 2007 – 2011

„V roce 2007 činil celkový rozpočet přidělený Evropskou komisí na granty 15 045 268 EUR. V roce 2008 byl rozpočet na granty navýšen na 17 914 894 EUR (o 19,07 % ve srovnání s rokem 2007). Nejvíce byl navýšen rozpočet podprogramu Erasmus, ze 7 712 739 EUR na 9 679 584 EUR. V roce 2009 došlo k dalšímu zvýšení rozpočtu na granty na 18 607 066 EUR (o 3,86 % ve srovnání s rokem 2008). Navýšen byl rozpočet zejména v podprogramu Grundtvig (z 536 000 EUR na 933 809 EUR). V roce 2010 byl celkový rozpočet navýšen na 19 723 950 EUR (o 6,00 % ve srovnání s rokem 2009) a v roce 2011 na 21 495 000 EUR (o 8,98% ve srovnání s rokem 2010).“³⁰

Graf č. 1 Rozpočet přidělený Evropskou komisí na granty (v EUR)

Z grafu vyplývá, že rozpočet EU na granty ve všech pod programech Programu celoživotního učení se každoročně navyšuje. Je to dáno zvyšující se poptávkou po aktivitách.

³⁰ Dostupné z URL <http://www.naep.cz/download-variant.php?general_file_variant_id=6040&a=documents&project_folder_id=4&&> [cit. 2012-09-07].

7.2 Finanční prostředky na administraci v letech 2007 – 2011

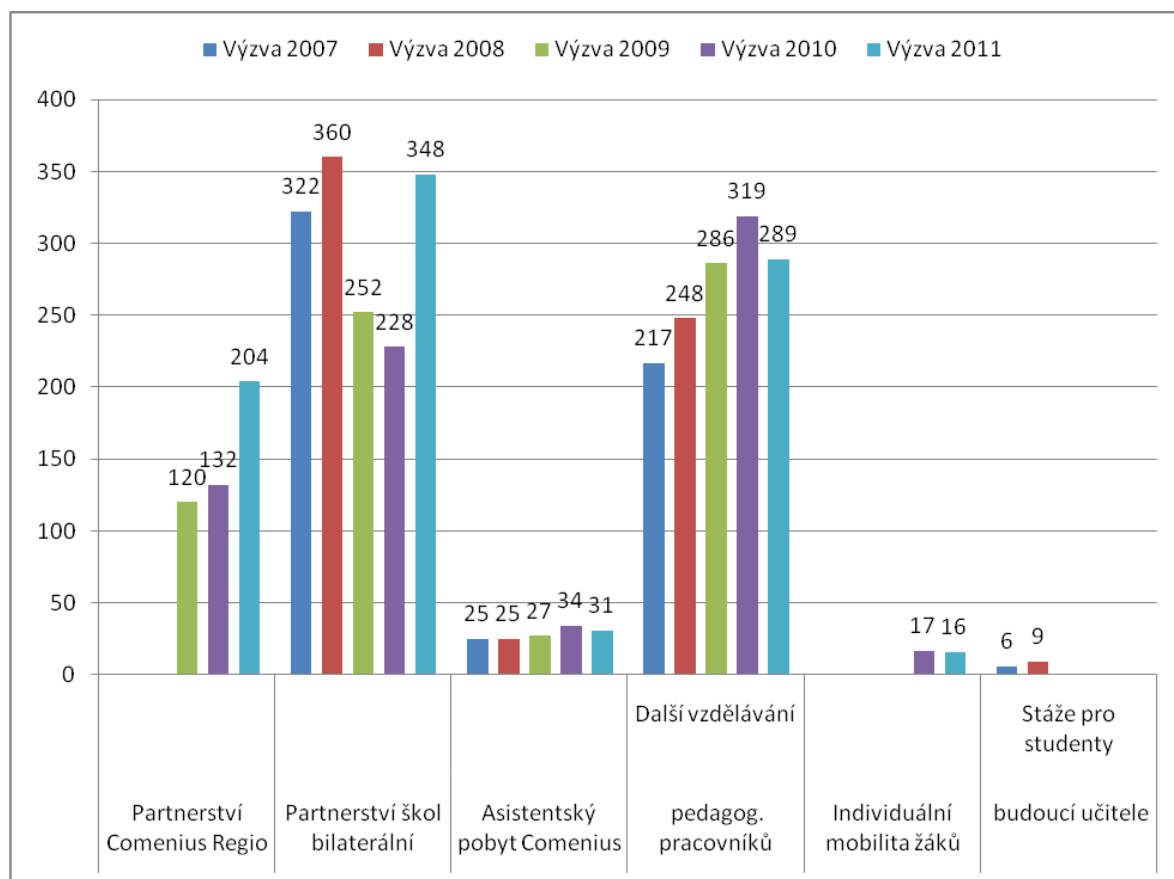
Tabulka č. 2 *Prostředky na administraci Programu celoživotního učení v tis. Kč*
(převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Období	Ze státního rozpočtu	Z rozpočtu EU	Celková výše příspěvku
2007-2011	126 149	116 430	242 579

7.3 Mobilita účastníků vyjíždějících z ČR

Informace uvedené v této podkapitole se vztahují na aktivity Programu celoživotního učení, s výjimkou aktivit Multilaterální projekty/Přenos inovací.

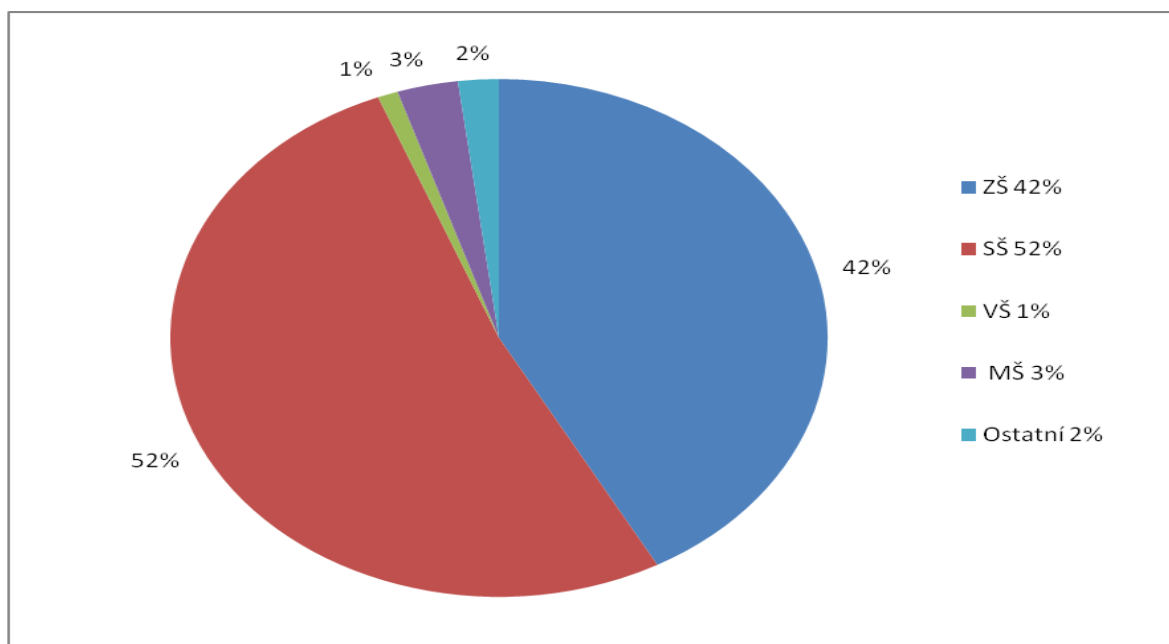
Graf č. 2 *Comenius - celkový počet mobilit v jednotlivých aktivitách za výzvy 2007 – 2011*
(převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Tabulka č. 3 Comenius - počty účastníků mobilit ve výzvách 2007 – 2011 podle typu žadající instituce (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Žadající instituce	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
MŠ	86	64	16	52	52
ZŠ	1355	1168	1388	1531	1415
SŠ	1136	1761	1909	1869	1803
VŠ	33	36	35	37	34
Ostatní	2	1	126	137	208
Celkem	2612	3030	3474	3626	3512

Graf č. 3 Comenius - počty účastníků mobilit ve výzvách 2007 – 2011 podle typu žadající instituce (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Jak je patrné z předešlých grafů a tabulky, nejčastěji se mobilit v rámci podprogramu Comenius účastní žáci, studenti, učitelé a další pedagogičtí pracovníci ze středních a základních škol. Největší aktivita je v rámci projektů Partnerství škol a Další vzdělávání pedagog. pracovníků.

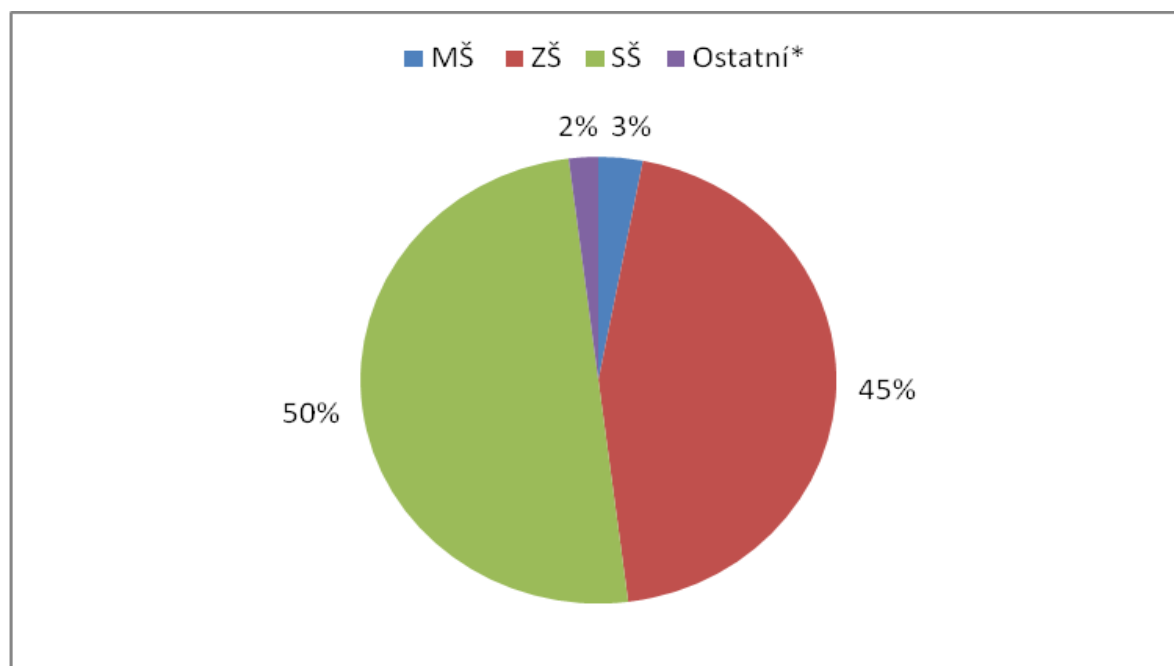
7.3.1 COMENIUS - Projekty partnerství škol

Tabulka č. 4 Comenius - Partnerství - počty schválených projektů dle typu žádající instituce ve výzvách 2007 – 2011 (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Žádající instituce	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
MŠ	12	5	2	4	2
ZŠ	126	64	72	74	62
SŠ	106	85	87	74	80
Ostatní*	0	0	6	6	9
Celkem	244	154	167	158	153

*Zapojení zřizovatelů škol (krajů a obcí) v projektech Partnerství Comenius Regio od výzvy 2009.

Graf č. 4 Comenius - Partnerství - počty schválených projektů dle typu žádající instituce ve výzvách 2007 – 2011 (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

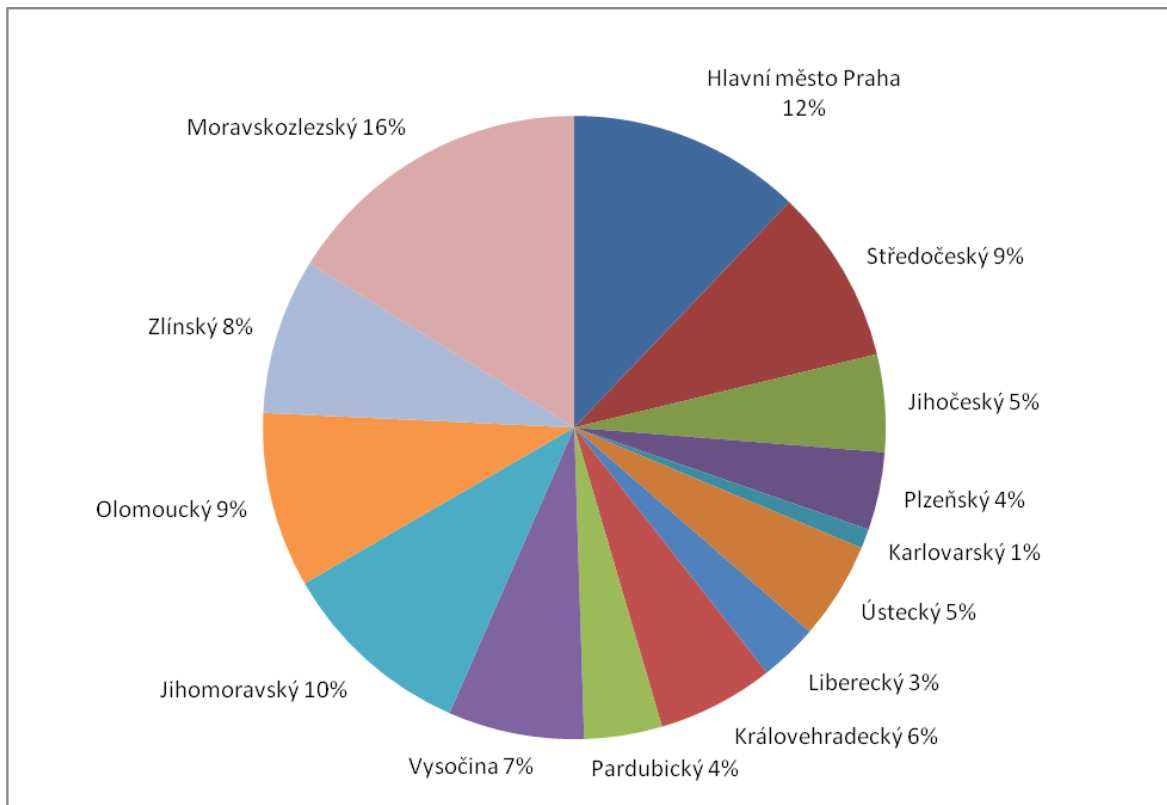
Od roku 2009 se mohou zapojit do Partnerství Comenius Regio i zřizovatelé škol, tedy obce a kraje. Mezi nejčastější předkladatele projektů v rámci podprogramu Comenius jsou střední školy a základní školy. Největší počet schválených projektů bylo v roce 2007, od té doby lze spatřit pokles schválených projektů (v průměru o cca 35%).

Tabulka č. 5 Comenius - počty projektů Partnerství škol dle regionu žádající instituce ve výzvách 2007 – 2011 (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Region	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
Hlavní město Praha	28	19	14	21	19
Středočeský	23	16	16	13	11
Jihočeský	16	6	6	10	5
Plzeňský	7	4	8	8	5
Karlovarský	4	2	1	3	3
Ústecký	13	6	7	9	11
Liberecký	4	8	7	4	2
Královéhradecký	15	7	10	13	10
Pardubický	9	7	7	2	9
Vysočina	11	12	12	7	15
Jihomoravský	26	17	13	19	16
Olomoucký	22	10	28	7	16
Zlínský	32	10	12	14	12
Moravskoslezský	34	30	26	28	19
Celkem	244	154	167	158	153

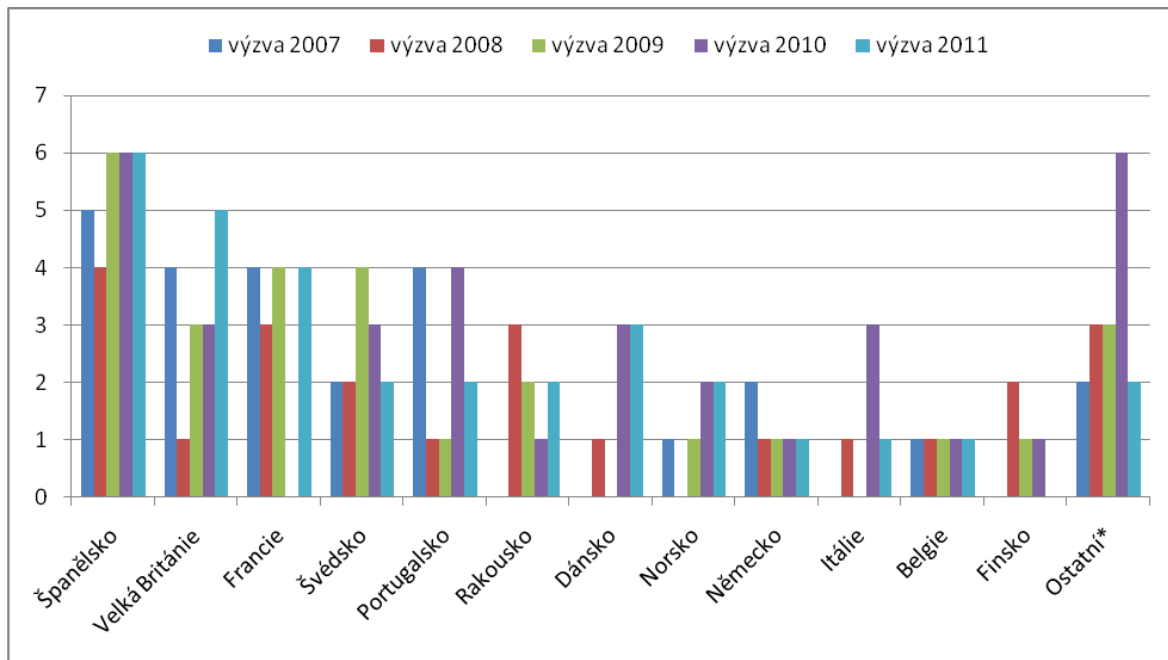
Graf č. 5 Comenius - počty projektů Partnerství škol dle regionu žadající instituce ve výzvách 2007 – 2011 (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Přestože projekty Partnerství škol probíhají ve všech krajích České republiky, největší počet realizovaných projektů je v Moravskoslezském kraji a v Praze, nejnižší počet realizovaných projektů je v Karlovarském kraji. Na počet realizovaných projektů má vliv také velikost kraje.

7.3.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS

Graf č. 6 Comenius - Asistentské pobyty - cílové země instituce (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

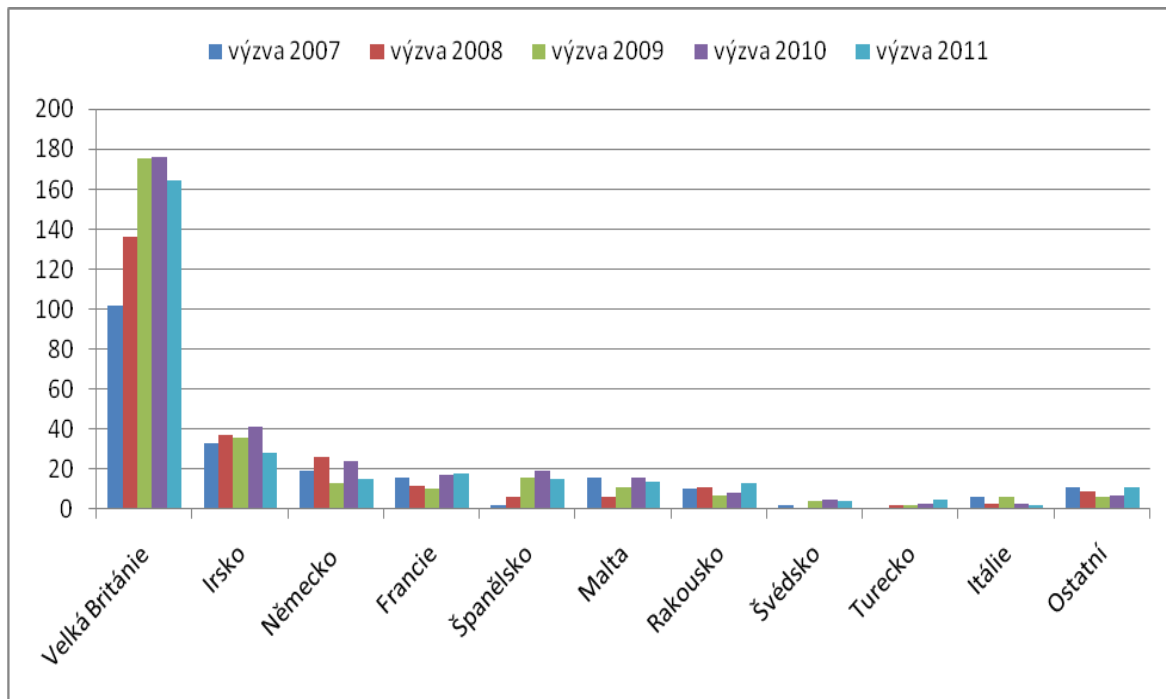

*Malta, Slovinsko, Turecko, Bulharsko, Nizozemí, Irsko, Polsko, Estonsko, Maďarsko

Nejčastěji jsou v rámci Asistentských pobytů voleny hostitelské školy ze Španělska, Velké Británie a Francie.

7.3.3 COMENIUS – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Graf č. 7 Comenius - Další vzdělávání pedagogických pracovníků - cílové země (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

V rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků si žadatelé nejčastěji vybírají Velkou Británii.

7.3.4 COMENIUS – Individuální mobilita žáků

Tabulka č. 6 Comenius - Individuální mobilita žáků – cílové země (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Cílová země	výzva 2010	výzva 2011
Finsko	1	2
Francie	7	5
Španělsko	9	7
Itálie	0	2
Celkem	17	16

Vzhledem k tomu, že se jedná o novou aktivitu v podprogramu Comenius, která byla odstartována v roce 2010, není k dispozici mnoho dat týkajících se jí. Nejvíce mobilit v rámci této aktivity bylo realizováno ve Španělsku a Francii.

7.4 Mobilita účastníků přijíždějících do ČR

7.4.1 COMENIUS – Individuální mobilita žáků

Tabulka č. 7 *Comenius - Individuální mobilita žáků* (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

	výzva 2010	výzva 2011*
žáci/studenti přijíždějící do ČR	26	9

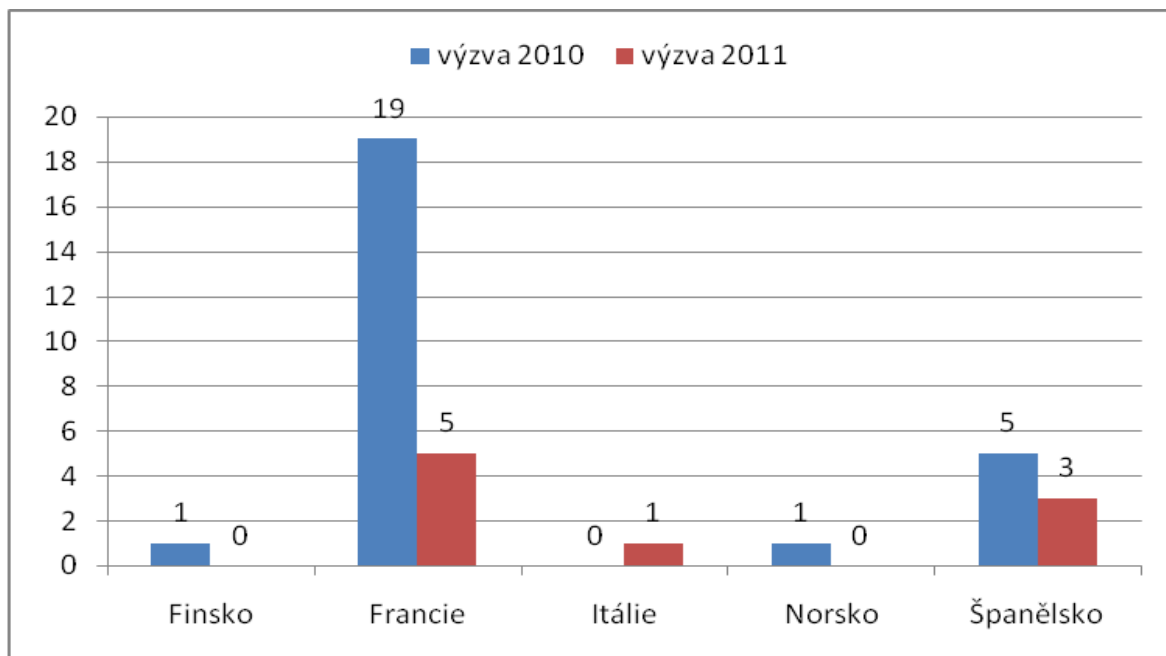
Tabulka č. 8 *Comenius - Individuální mobilita žáků - hostitelské instituce dle regionů ČR* (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Regiony ČR	výzva 2010	výzva 2011*
Hlavní město Praha	1	2
Středočeský kraj	2	1
Jihočeský kraj	1	0
Plzeňský kraj	1	0
Královéhradecký kraj	1	0
Zlínský kraj	1	1
Moravskoslezský kraj	1	0

*Počet přijíždějících žáků ve výzvě 2011 je uveden k 31.12.2011. Většina mobilit v rámci této výzvy bude realizována v prvním pololetí roku 2012.

Studenti a žáci přijíždějící do ČR v rámci programu Comenius - individuální mobilita žáků si vybírají hostitelské instituce ve všech krajích, není patrná žádná preference určitého regionu.

Graf č. 8 Comenius - individuální mobilita žáků - přijíždějící žáci/studenti podle země původu (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Drtivá většina žáků/studentů přijíždějících do ČR, v rámci programu Comenius - individuální mobilita žáků, pochází z Francie.

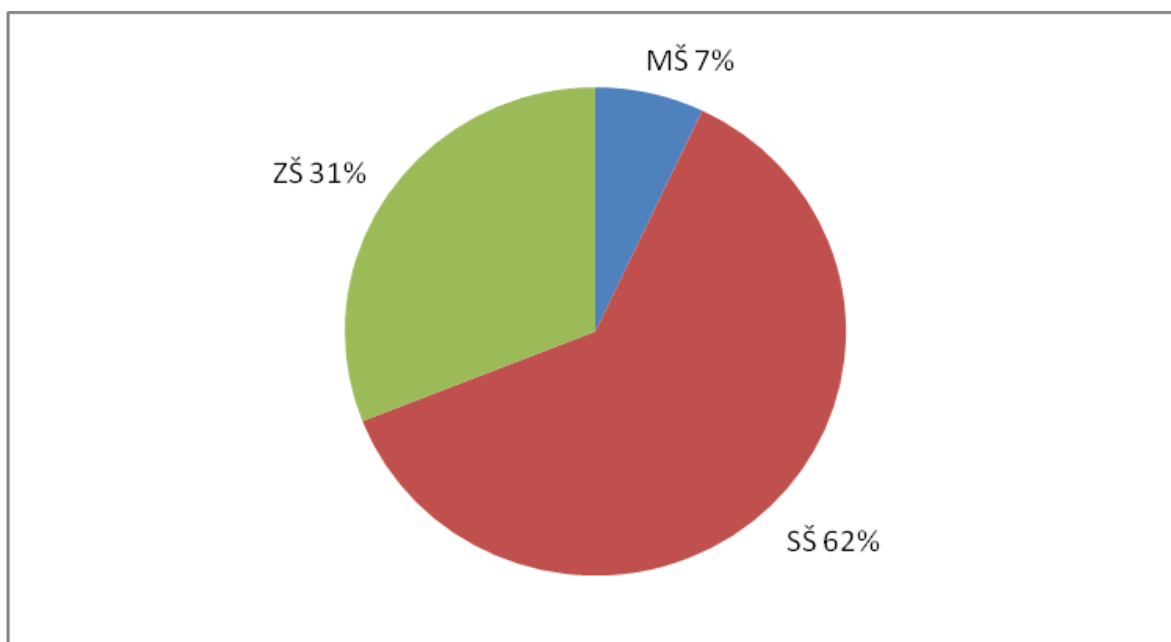
7.4.2 COMENIUS – Asistentský pobyt COMENIUS

Tabulka č. 9 Comenius - hostitelské instituce dle oblasti vzdělávání (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Oblast vzdělávání	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
Mateřské školy	1	0	4	0	2
Základní školy	6	4	5	6	8
Střední školy	11	8	11	13	9

Počty hostitelských institucí jsou poměrně konstantní. Výjimkou je rok 2008, kdy se výzvy účastnila pouze 12 institucí.

Graf č. 9 Comenius - hostitelské instituce dle oblasti vzdělávání ve výzvách 2007 – 2011 (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Nejčastěji jsou hostitelskými institucemi střední školy a základní školy.

Tabulka č. 10 Comenius - hostitelské instituce dle regionů ČR (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Regiony ČR	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
Hlavní město Praha	5	3	2	2	1
Středočeský kraj	2	1	3	2	2
Jihočeský kraj	1	1	1	1	1
Plzeňský kraj	1	1	0	1	2
Ústecký kraj	1	1	2	1	1
Královéhradecký kraj	2	1	2	3	1
Pardubický kraj	1	1	0	0	0
Vysočina	2	1	0	0	2
Jihomoravský kraj	2	0	3	3	2
Olomoucký kraj	1	1	2	1	3
Karlovarský kraj	0	1	0	0	0
Liberecký kraj	0	0	1	0	0
Zlínský kraj	0	0	3	2	2
Moravskoslezský kraj	0	0	0	3	2

Z tabulky je patrné, že celkové rozmístění asistentů do jednotlivých regionů ČR je rovnoměrné.

Tabulka č. 11 Comenius – přijíždějící asistenti dle země původu (převzato z Zpráva o účasti České republiky v Programu celoživotního učení 2007-2011)

Země asistenta/tky	výzva 2007	výzva 2008	výzva 2009	výzva 2010	výzva 2011
Belgie	3	0	1	1	0
Estonsko	0	0	0	1	0
Finsko	0	0	1	1	0
Francie	3	2	3	3	2
Irsko	1	1	0	0	0
Itálie	1	2	1	1	1
Maďarsko	0	0	0	0	0
Německo	1	0	2	3	4
Polsko	1	1	2	1	0
Portugalsko	2	0	0	1	1
Rakousko	0	0	1	0	0
Rumunsko	0	0	0	2	1
Slovensko	0	0	2	1	0
Slovinsko	0	0	0	0	1
Španělsko	1	1	1	3	1
Švédsko	0	0	0	1	0
Turecko	2	4	2	0	5
Velká Británie	3	1	3	0	3

Nejvíce asistentů přijíždějících do ČR, v rámci programu Comenius - asistentůský pobyt, pocházelo z Turecka a Francie.

8. Analýza využití podprogramu COMENIUS ve vybrané instituci

Tato část bakalářské práce je věnována programu COMENIUS, Projekty partnerství škol (Comenius Partnerships) a to Multilaterálním projektům. Kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol tak, aby kopírovala v chronologickém pořadí kroky, jež v praxi koordinátor/partner skutečně musí vykonat.

8.1 Přípravná návštěva

Ještě před podáním přihlášky mohou školy využít grant přípravné návštěvy. Koordinující škola připraví 1-5 dní trvající program, v rámci něhož se zahraniční partneři, kteří se Multilaterálního projektu mají účastnit, lépe poznají. Z jedné instituce se přípravné návštěvy může účastnit pouze jedna osoba. Přípravnou návštěvu mohou podniknout učitelé nebo ředitelé škol, které se mohou zapojit do projektů Partnerství škol Comenius (MŠ, ZŠ, SŠ zařazené v Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT). Škola obdrží 80% z přiděleného grantu, zbývajících 20% uhradí škola. Pokud projekt proběhne v pořádku a škola dodá veškeré dokumentace, je zpětně těchto 20% z grantu škole vyplaceno.

8.2 Podání přihlášky

Na začátek je nutné vysvětlit rozdíl mezi koordinátorem a partnerem projektu. Koordinátor projektu vymyslí téma, na které vypíše projekt. Partner se přihlašuje na již vypsany projekt a to podle tématu a především podle věkového rozmezí žáků, pro které je projekt určen. Je to právě koordinátor, kdo elektronicky zasílá přihlášku. Žádost o projekt se podává na formuláři. Pokud není žádost vyplněna anglicky, německy nebo francouzsky, musí být přiložen překlad do českého jazyka. Po té, kdy koordinující škola podá finální verzi žádosti online do databáze Evropské komise, zašle tuto verzi svým partnerům (programu Multilaterálních projektů se musí účastnit nejméně 3 země; školy musí být ze zemí zapojených do programu LLP, dále alespoň jedna z nich musí být ze země EU). Partnerské školy obdrženou žádost opatří razítkem a podpisem oprávněné osoby a poté zašlou žádost své Národní agentuře.

Pokud je koordinátor projektu z České republiky, zašle Národní agentuře pro evropské vzdělávací programy 3 výtisky podepsané originální žádosti a kopii zřizovací listiny v aktuálním znění. Partnerské školy z České republiky zasílají 1 výtisk podepsaný originál žádosti a kopii zřizovací listiny v aktuálním znění.

8.3 Projekt

V rámci Comenius - Projekty partnerství škol se nabízí studentům a učitelům možnost pracovat společně na tématech, o která se zajímají. Některé projekty se více zaměřují na aktivní účast studentů/žáků, zatímco jiné se soustředí spíše na pedagogické záležitosti, na rozvoj školy a zapojují především učitele a administrativní pracovníky. Projekty lze také zaměřit na jazykové vzdělávání a podporovat tak jazykovou různorodost v Evropě. Vlastní průběh projektu je tak velmi individuální, odvislí od tématu, které je zvoleno. Téma projektu, na jakém budou školy pracovat, závisí zcela na jejich potřebách a vzájemné dohodě s partnery. Umění, životní prostředí, kulturní dědictví, evropské občanství, informační a komunikační technologie, prevence proti násilí na školách, integrace žáků z etnických skupin do vyučování, vývoj nových učebních metod a pomůcek, zlepšení dovedností žáků a jejich uplatnění na trhu práce - to je jen několik tematických oblastí, na kterých mohou školy pracovat.³¹

8.4 Čerpání dotací

Multilaterální projekty jsou financovány podle počtu mobilit, které jednotlivé instituce vykonají. Mobilitou se rozumí výjezdy žáků a pracovníků do zahraničí v rámci programu Comenius. Částky za mobility jsou paušální (viz. tabulka).

---

³¹ Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=20& > [cit. 2012-09-24].

*Tabulka č. 12 Pausální částky platné pro české školy pro výběrové kolo únor 2013
(převzato z NAEP - Národní agentura pro evropské vzdělávací programy)*

	Typ partnerství	Počet mobilit	Výše grantu
Multilaterální projekty	COM - 4M	min. 4 mobility	5.200 EUR
	COM - 8M	min. 8 mobilit	9.600 EUR
	COM - 12M	min. 12 mobilit	13.200 EUR
	COM - 24M	min. 24 mobilit	20.000 EUR
Bilaterální projekty	COM - 12B*	min. 12 mobilit*	13.200 EUR*
	COM - 24B**	min. 24 mobilit**	20.000 EUR**

* U **Bilaterálních projektů** typu COM-12B je povinná realizace výměny žáků (minimálně 10 dnů, se skupinou min. 10 studentů starších 12 let pracujících na projektu). **Skupina 10 studentů** musí vycestovat najednou ve stejném termínu - minimální počet studentů nelze rozdělit mezi více výměnných pobytů.

** U **Bilaterálních projektů** typu COM-24B je povinná realizace výměny žáků (minimálně 10 dnů, se skupinou min. 20 studentů starších 12 let pracujících na projektu). **Skupina 20 studentů** musí vycestovat najednou ve stejném termínu - minimální počet studentů nelze rozdělit mezi více výměnných pobytů.

Podle počtu mobilit je tedy škole přidělen grant, ale pouze 80% z celkové částky a to ve lhůtě 45 kalendářních dní po nabytí platnosti smlouvy. Peníze mohou být čerpány pouze za výdaje spojené s programem. Financuje se tedy cesta (letenky, ubytování, strava) pro účastníky mobilit a za zbytek peněz případně na materiál, například papír, tonery, propagační materiál nebo kopírovací stroj, fotoaparát. Do 60 kalendářních dnů po závěrečném datu se musí zaslat závěrečná zpráva. Do 45 kalendářních dní od schválení závěrečné zprávy vyplatí příjemci doplatek grantu 20%.

9. Závěr

Teorie lidského kapitálu poukazuje na přímý vztah mezi vzděláním a produktivitou. Je tedy nesporné, že vzdělávání je jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje kvalitu každodenního lidského života. Proto si troufám říci, že investice do procesu vzdělávání jsou nezbytné, ale především jsou to investice návratové. Z těchto důvodů má velký význam vzdělávací proces, respektive vzdělávací politika jako taková. Vzdělávací politiku nelze chápat jako uzavřenou disciplínu, právě naopak. Je nutné uvědomit si, že na její tvorbě by se měli podílet všechny subjekty vzdělávací politiky, tedy zvolení politici, školská administrativa, učitelé, rodiče, studenti, církve, zaměstnavatelé a vzdělávací experti.

Vzhledem k faktu, že se Česká republika 1. května 2004 stala členem Evropské unie, je samozřejmostí, že se přihlíží také ke vzdělávací politice EU. Evropská unie se vzděláváním zabývá, i třeba nepřímo, již od svého vzniku. Jako první přímo otázku vzdělávání zahrnuje Maastrichtská smlouva (1992). Co se institucí týče, byly vytvořeny dvě specializované agentury Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy a Evropská vzdělávací nadace. Přesto všechno veškerá iniciativa ze strany EU může být brána jen jako jakési doporučení, neboť rozhodovací právo zůstává na straně jednotlivých států.

Přestože Evropská unie nemůže přímo ovlivnit podobu vzdělávací politiky v České republice, v rámci evropské spolupráce lze získávat pro vzdělávací instituce finance z mnoha grantů a tím se EU nepřímo podílí na vzdělávacím procesu v ČR. Tyto finanční prostředky jsou podmíněny určitou, pevně danou, aktivitou v oblasti vzdělávání a rekvalifikace - tedy podmínky pro udělení grantu jednotlivých programů. V bakalářské práci jsem se soustředila na Program celoživotního učení a na jeho podprogramy COMENIUS, ERASMUS, GRUNDTVIG, LEONARDO DA VINCI, Průřezový program, Jean Monnet. Nejpodrobněji jsem se věnovala podprogramu COMENIUS, který je zaměřen na školní vzdělávání. V rámci tohoto podprogramu je možné vybrat si hned z několika typů aktivit. Všechny tyto projekty v praxi zvyšují úroveň vzdělání a jsou tak nedílnou součástí vzdělávací politiky, motivují a také zpestřují výuku.

Myslím, že tato podpora, kterou Evropská unie dopřává vzdělávání, je skvělým prostředkem jak zvýšit kvalitu vzdělání, jež je v České republice poskytováno. V roce 2007 činila celková výše finančních prostředků poskytnutých na podprogram COMENIUS 7 712 739 Eur, v roce 2011 to bylo už 10 873 000 Eur. V rámci projektů se jedná především o spolupráci, o společné řešení problémů v oblasti vzdělávání a rekvalifikace.

Podle mého názoru fakt, že se počty zájemců o vzdělávací projekty EU navyšují, poukazuje na úspěšnost vzdělávací politiky, kterou vede Evropská unie. V roce 2007 se do podprogramu COMENIUS zapojilo 2 612 účastníků, v roce 2011 se počty účastníků navýšily na celkových 3 512. Také skutečnost, že EU navyšuje finanční prostředky na granty, považuji za signál, že EU si je vědoma úspěšnosti svých vzdělávacích programů.

Použité zdroje

1. BAKOŠ, Eduard; BINEK, Jan; Póč, David. *Lidské zdroje: Procesy, struktury a dokumenty*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 150 s. ISBN 80-7380-013-6.
2. BARTÁK, Miroslav; VOMÁČKOVÁ, Helena. *Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.
3. BRDEK, Miroslav; VYCHOVÁ, Helena. *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: ASPI, 2004. 167 s. ISBN 80-86395-96-0.
4. FISCHER, Jakub; MAZOUCH, Petr. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7400-380-6.
5. HORÁK, Josef; KOLÁŘ, Zdeněk. *Vzdělávací politika a řízení škol v zemích EU : modul Řízení pedagogického procesu* . Vyd. 1. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 2007. 164 s. ISBN 978-80-7044-894-6.
6. KALOUS, Jaroslav; VESELÝ, Arnošt. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2006. 172 s. ISBN 80-246-1260-7.
7. KALOUS, Jaroslav; VESELÝ, Arnošt. *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2006. 181 s. ISBN 80-246-1261-5.
8. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : Bilá kniha*. Praha : Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
9. SILBERMAN, Mel. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování : osvědčené způsoby efektivního vyučování*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 312 s. ISBN 80-7178-124-X.
10. *Teach&ESPRIT: rozvoj podnikavosti v přípravě učitelů odborného vzdělávání v evropských zemích: příručka a materiály*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007. 113 s. ISBN 978-80-7368-494-5
11. Dostupné z URL <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19> [cit. 2011-09-26].

12. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=20& > [cit. 2011-09-26].
13. Dostupné z URL <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=24&> [cit. 2011-09-26].
14. Dostupné z URL <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=29&> [cit. 2011-09-26].
15. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34& > [cit. 2012-07-25].
16. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62& > [cit. 2011-09-26].
17. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=63& > [cit. 2011-09-26].
18. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=17& > [cit. 2012-08-27]
19. Dostupné z URL < http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf > [cit. 2012-08-27].
20. Dostupné z URL < <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf> > [cit. 2012-08-27].
21. Dostupné z URL <http://www.naep.cz/download-variant.php?general_file_variant_id=6040&a=documents&project_folder_id=4&> [cit. 2012-07-25]
22. Dostupné z URL < <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropska-spoluprace-ve-vzdelavani> > [cit. 2012-09-04].
23. Dostupné z URL <<http://bologna.msmt.cz/>> [cit. 2012-09-05].
24. Dostupné z URL < http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=83& > [cit. 2012-09-07].
25. Dostupné z URL < http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190csc_002.pdf#page=121 > [cit. 2013-02-24].